

Диха М. В.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки підприємства і підприємництва
Хмельницького національного університету*

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Могутність і стабільність України як держави і як економічного суб’єкта в значній мірі залежить від її здатності ефективно реалізовувати покладені на неї функції. Ієрархія вагомості виконання державою своїх функцій обумовлюється специфікою країни, визначається цілями, необхідністю виконання завдань, що зумовлюються сучасними реаліями.

Кожного дня із різних джерел засобів масової інформації бачимо і чуємо невдоволення існуючим станом справ у різних галузях економіки та сферах життєдіяльності. Передували усім наслідкам прийняті рішення на різних рівнях влади. Ухвалювачі рішень без системних знань з легкістю погоджуються на запропоновані, подекуди й далеко не оптимальні варіанти. Також науково обґрунтовані варіанти, ефективні механізми та технології забезпечення соціально-економічного розвитку здебільшого залишаються поза увагою.

Проведене дослідження ряду стратегічних програмних документів засвідчує, що сучасній системі стратегічного планування соціально-економічного розвитку притаманні суттєві недоліки: вона не охоплює основні елементи економічної структури; плани не визначають довгострокової перспективи,

Планування соціально-економічного розвитку має базуватися на принципових підходах і законодавчо упорядкованих державницьких стратегічних засадах.

Під стратегічним плануванням соціально-економічного розвитку країни ми розуміємо діяльність щодо формування системи програмних документів на основі визначених цілей та пріоритетів соціально-економічного розвитку з

урахуванням можливостей і ресурсів країни, зовнішньоекономічних зв'язків та імовірних зовнішніх впливів, реалізація яких забезпечить сталий соціально-економічний розвиток країни, досягнення європейських стандартів життя населення, національну безпеку.

На нашу думку, стратегічне планування має включати розробку системи взаємоузгоджених програмних документів (планів, програм, прогнозів) (загальнодержавного рівня, регіональних (територіальних), галузевих (за видами діяльності), розвитку підприємств державного сектора та приватизації державного майна), законотворчо стандартизованих та інтегрованих у загальну вертикальну стратегію соціально-економічного розвитку країни (рис. 1).

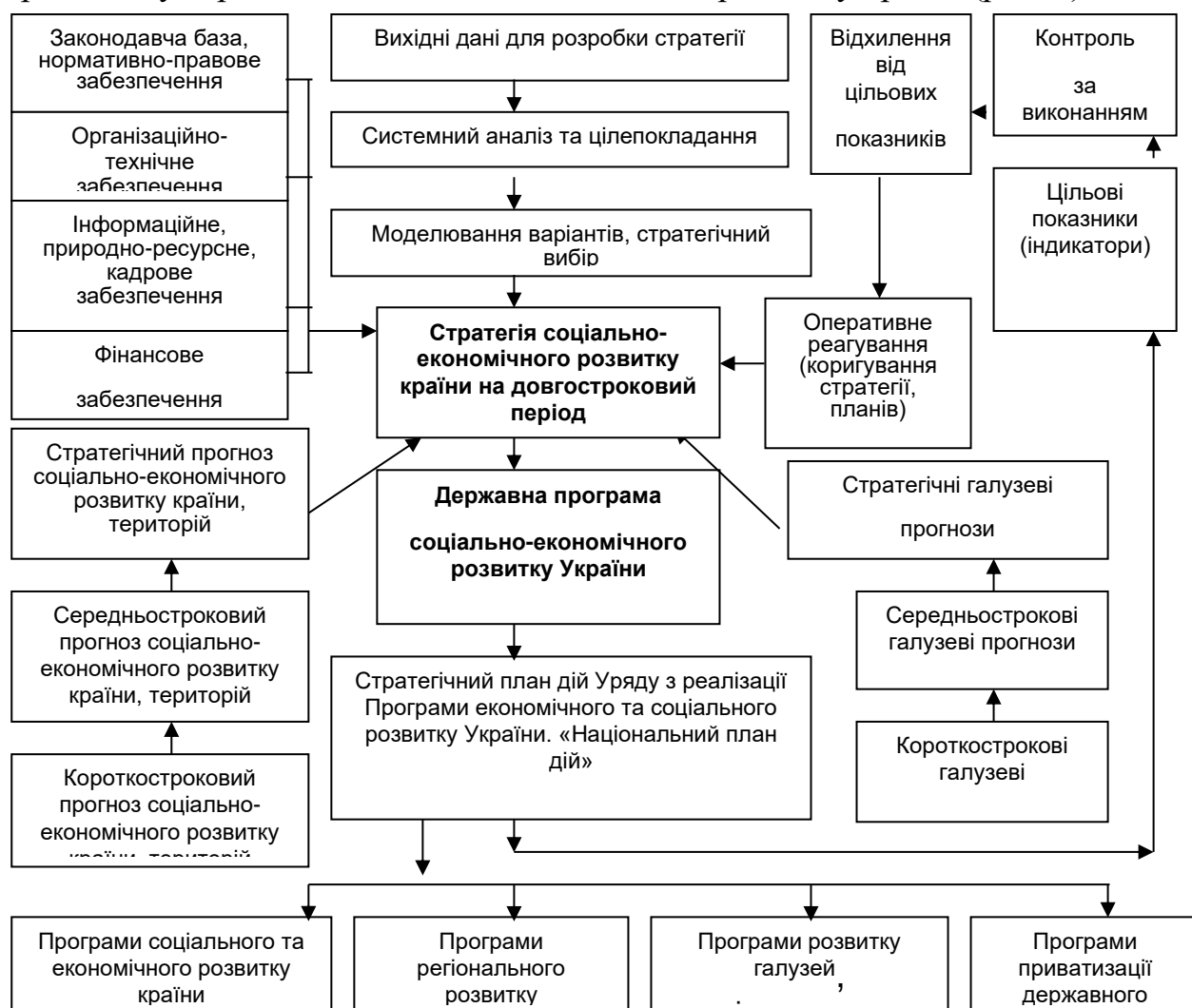

Рисунок 1 - Система програмних документів із забезпечення соціально-економічного розвитку країни

Джерело: розроблено автором

Запропонована методологія стратегічного регулювання, орієнтована на забезпечення реалізації концепції сталого розвитку держави з обґрунтованою макроекономічною політикою.

У методологічному плані стратегічне планування здійснюється по етапах: стратегічного аналізу, цілепокладання, стратегічного вибору та реалізації.

Формалізація процесу стратегічного планування здійснюється за допомогою процедур прогнозування, програмування і проектування.

При формуванні методології планування до числа основних належить питання про принципи планування, які повинні корелюватися з принципами макроекономічного регулювання, дотримання та реалізація яких надасть змогу збалансовано підходити до розробки та реалізації планів, стратегії соціально-економічного розвитку та вирішення соціально-економічних проблем.

Принципи планування можна навести у вигляді такого переліку:

1. Науковість – означає наукову об’єктивність і достовірність; застосування методів, що відповідають цілям дослідження; правильність обраної методології.

2. Цілеспрямованість – обґрунтування пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку й стратегічного вибору; формування комплексу стратегічних цілей розвитку; визначення пріоритетних функцій видів діяльності.

3. Соціальність – при формуванні стратегічних цілей і механізмів їх реалізації пріоритетними є рішення, що забезпечують підвищення якості життя та захист інтересів населення.

4. Комплексність – означає необхідність розгляду всіх елементів планування у взаємозв’язку; розгляд усіх факторів і соціально-економічних характеристик у їх цілісності; на представницькі й виконавчі органи управління лягає вся повнота відповідальності за розробку й здійснення комплексного розвитку; реалізація принципів комплексності нерозривно пов’язана з дотриманням принципів ієрархічності.

5. Системність – означає, що системний підхід є одним з методів

стратегічного планування, що забезпечує дотримання вимог стійкості, динамічності, гнучкості, структурної збалансованості. Стратегічне соціально-економічне планування є частиною системи управління державою, регіоном, муніципальним утворенням. При розробці плану необхідно враховувати зовнішні та внутрішні фактори, усі передумови й обмеження в умовах соціально-економічного розвитку, взаємозалежності в розвитку країн світу й регіонів країни. Також існує необхідність розгляду складної соціально-економічної системи, що складається з багатьох взаємопов’язаних елементів (підсистем, компонентів) різного ієрархічного рівня. Принцип системності тісно пов’язаний з принципом комплексності.

6. Адаптивність – можливість при плануванні та формуванні стратегічного вибору враховувати зміни зовнішнього середовища шляхом гнучкого коригування цілей, пріоритетів і способів їх реалізації, модифікації механізмів зворотних зв’язків.

7. Варіантність – означає, що при розробці концепції і при прогнозуванні розвитку соціально-економічних систем необхідне варіантне опрацювання, що витікає з реально існуючої ситуації і передбачуваних змін внутрішніх і зовнішніх умов розвитку системи на перспективу; в кожному варіанті повинні бути узгоджені оцінки умов, цілі розвитку й механізми їх досягнення; зрештою, відбирається найкращий з усіх можливих варіантів розвитку.

8. Ефективність – розуміється як необхідність доказу того, що сформований набір цілей економічного розвитку пріоритетних функцій, намічених шляхів реалізації плану забезпечить кращий результат при найменших витратах.

9. Мінімізація ризику – означає, що при формуванні плану повинні бути оцінені різні ризики в майбутньому, необхідне прогнозування ризиків та їх врахування при порівняльному аналізі варіантів плану, при ухваленні рішення про остаточний вибір варіанта плану.

10. Баланс інтересів – це багатозначне поняття, що передбачає знаходження консенсусу між владними структурами, владою і бізнесом,

професійними і суспільними групами населення з питань вибору пріоритетних стратегічних цілей і механізмів їх практичної реалізації, забезпечення узгодженості й несуперечності загальнодержавних, регіональних і місцевих інтересів.

11. Легітимність – це обов’язковість розгляду й прийняття розроблених проектів концепцій, програм, планів соціально-економічного розвитку органами представницької влади відповідного рівня державного управління.

12. Демократичність – означає гласність і відкритість ходу й результатів робіт з формування концепцій, програм, планів із залученням наукової громадськості і населення до розгляду та експертизи проектів документів. Принцип демократичності тісно пов’язаний з принципами легітимності й балансу інтересів.

13. Професіоналізм – забезпечується спеціальною підготовкою учасників робіт, створенням необхідної методологічної та інформаційної бази, організацією незалежної експертизи із залученням до розробки професіоналів, що спеціалізуються з відповідної проблеми.

14. Принцип «першого керівника» – означає участь у ході робіт або їх оцінці «перших осіб» відповідного рівня державного управління. Питання порівняльної оцінки стратегічних альтернатив і остаточного вибору є прерогативою вищих керівників відповідних органів управління, які несуть усю повноту відповідальності за результати соціально-економічного розвитку галузі, регіону, країни.

15. Принцип інноваційності – означає використання в процесі планування технологічних інновацій, особливо сучасних інформаційних технологій; створення ефективних організаційних форм виконання робіт; обґрунтування і механізмів забезпечення економічної взаємодії між зацікавленими суб’єктами управління та господарювання; забезпечення нормативної бази планування, що відповідає міжнародним стандартам; наукові інновації, засновані на результатах фундаментальних і прикладних досліджень у галузі проблем стратегічного планування і соціально-економічного розвитку.

Комплекс розглянутих принципів є досить повним, але неоднорідним за змістом. Тому їх доцільно класифікувати шляхом об’єднання в три блоки: науково-методологічний, організаційно-прикладний, соціально-орієнтований – табл. 1.

Таблиця 1 - Класифікація принципів стратегічного планування соціально-економічного розвитку

Науково-методологічні	Організаційно-прикладні	Соціально-орієнтовані
Науковість	Адаптивність	Соціальність
Цілеспрямованість	Ефективність	Легітимність
Комплексність	Мінімізація ризику	Демократичність
Системність	Баланс інтересів	
Варіантність	Професіоналізм	
Принцип інноваційності	Принцип «першого керівника»	
<i>Принцип пріоритетності розвитку</i>	<i>Принцип соціально-економічної доцільності</i>	
	<i>Принцип раціонального розподілу</i>	

Джерело: складено автором.

У той же час загальні принципи планування соціально-економічного розвитку повинні корелюватися з принципами макроекономічного регулювання, перелік яких необхідно доповнити принципом соціально-економічної доцільності, принципом раціонального розподілу ресурсів та принципом пріоритетності розвитку відповідно до стратегічних напрямів та пріоритетів соціально-економічного розвитку.

Прагматичні підходи до вирішення проблем соціально-економічного розвитку України, реалізація стратегічних напрямів розвитку на основі

дотримання та системної реалізації усіх принципів надасть змогу збалансовано підходити до вирішення соціально-економічних проблем та забезпечить сталий соціально-економічний розвиток України.

Література

1. Диха М.В. Прогнозування соціально-економічного розвитку України / М.В. Диха // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 4, Т. 3. – С. 186–191.

2. Диха М.В. Соціально-економічний розвиток України: напрями та засоби реалізації: [монографія] / М.В. Диха. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 388 с.

3. Диха М.В. Стратегічне регулювання соціально-економічної сфери: проблеми, цілі, пріоритети / М.В. Диха // Фінанси України. – 2012. – № 7. – С. 47–58.

4. Dykha Mariia V. Economic mechanism toolkit for state regulation of socioeconomic processes / Mariia V. Dykha // Actual Problems of Economics. – 2016. – № 5 (179). – P. 20–29.

Немченко Т.А.

*асистент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,
Центральноукраїнський національний технічний університет*

ПЕРЕДУМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ

Ринок праці України розвивається під впливом світових тенденцій, спричинених, передусім, глобалізацією, інтенсифікацією інноваційно-інтеграційних процесів, виходом компаній у віртуальний простір, переходом до переважаючої зайнятості на ринку послуг, нарощенням потужності штучного інтелекту, формуванням «економіки вільного заробітку», прискореною автоматизацією промислового виробництва, визначальною особливістю яких є